

ÎMPĂRȚIREA SCHEMATICĂ A LITURGHIEI ORTODOXE (BIZANTINE)

Pentru a ne familiariza cu terminologia folosită pe parcursul întregii cărți am considerat că este nevoie de a prezenta succint schema Liturghiei Ortodoxe actuale.

Ea are trei părți principale:

I. Proskomidia (prothesis):

1. Închinarea slujitorilor și îmbrăcarea lor în veșminte;
2. Proskomidia (propriu-zisă) – pregătirea, în taină, a darurilor euharistice.

II. Liturghia Cuvântului sau a catehumenilor:

1. Enarxa: Binecuvântarea, ectenia mare [și două mici], Antifoanele și Intrarea Mică (la origine – intrarea propriu-zisă în biserică);
2. Trisaghionul și lecturile biblice: Apostolul și Evanghelia (pericopele din Vechiul Testament au ieșit din uz prin secolele al VI-lea–al VII-lea). Tot aici trebuie încadrată și Predica;
3. Concedierea catehumenilor [în trecut – și a altor categorii precum: a) energumenii – posedăți de duhuri necurate; b) „cei spre luminare” – înscriși pe listele de Botez; și c) penitenții];

III. Liturghia credincioșilor (euharistică):

1. Patru rugăciuni pentru vrednicia aducerii Sfintei Jertfe (constituind categoria „*accessus ad altare*”¹). Primele două însoțesc I-a și a II-a ectenie „a credincioșilor”, deși înseși rugăciunile nu sunt pentru credincioși. A treia rugăciune, *Nimeni din cei legați...*, se rostește în timpul Heruvicului, iar a patra după Intrarea Mare, fiind numită „a punerii înaintea”;
2. Heruvicul și Intrarea Mare – dezvoltate în secolele al VI-lea–al VII-lea;
3. Sărutarea păcii și Simbolul de Credință (introdus în anul 471 și generalizat după anul 512²);
4. **Anaforăua** sau **marea rugăciune euharistică**, alcătuită din: introducere (*praefatio*); imnul de împreună-slăvire cu Îngerii – *Sanctus*; cuvintele de instituire (*institutio*); amintirea morții, îngropării și învierii Domnului (*anamnezal/ἀνάμνησις*); invocarea Duhului Sfânt (*epicleza/ἐπίκλησις*); și rugăciunile de mijlocire pentru întreaga Biserică (*intercessio*), încheiate cu *Amin*.
5. Ectenia cererilor, *Rugăciunea Domnească* și riturile „Unirii Darurilor” și turnării „Căldurii (ζέον)”³;
6. Împărtășirea clerului și credincioșilor;
7. Mulțumirea pentru împărtășire și concedierea (apolisul/otpusul).

¹ În trecut, rugăciunile se refereau la vrednicia apropierei clericilor de Sfântul Altar (adică de Sfânta Masă), în vederea aducerii Sfintei Jertfe. Preluând terminologia areopagitică, liturgiștii numesc această apropiere: *accessus ad altare* - ή προς τὸ θεῖον θυσιαστήριον προσογαγή (cf. *Despre ierarhia bisericească*, 3.5). În prezent apropierea fizică are loc cu mult mai devreme, fără careva rugăciuni speciale, iar rugăciunile de altă dată, deși au în continuare ideea apropierei fizice de Sfânta Masă, sunt interpretate ca referindu-se la vrednicia de a aduce Jertfa nesângeroasă. Referințe concrete la aceste rugăciuni de pregătire, precum și conținutul lor le găsiți în mai multe capitole ale cărții de față, în articolul lui M. JELTOV, *Accessus ad altare* // ПЭ, vol. I, pp. 428-430, la R. TAFT, *The Great Entrance*, pp. 350-373, precum și în alte lucrări de specialitate.

² Mai multe detalii despre contextul introducerii Simbolului de Credință vezi la K. FELMY, *De la Cina cea de Taină la Dumnezeiasca Liturghie a Bisericii Ortodoxe. Un comentariu istoric*, Editura Deisis, Sibiu, 2004, pp. 160-162; R. TAFT, *The Great Entrance*, pp. 396-418 și *Canonul Ortodoxiei*, pp. 212-219.

³ Aceste două ritualuri sunt foarte vechi și ele au cunoscut mai multe schimbări de-a lungul timpului. Un studiu foarte bine documentat întâlnim la R. TAFT, *The Precommunion Rites*, cap. 8-9 // OCP 261, Roma, 2000; iar pentru textele slavone vechi: A. СЛУЦКИЙ, *Византийские литургические чины „Соединения Даров” и „Теплоты”* // ВВ, nr. 90 [2006], pp. 126-145.